

ДР САША С. КНЕЖЕВИЋ

КРИВИЧНО ПРОЦЕСНО ПРАВО
- ОПШТИ ДЕО -

Ниш, 2015.

Др Саша С. Кнежевић
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Нишу

КРИВИЧНО ПРОЦЕСНО ПРАВО
- ОПШТИ ДЕО -

Издавач
Центар за публикације Правног факултета у Нишу

За издавача
Проф. др Мирослав Лазић, декан

Рецензенти
Проф. др Снежана Бркић
Проф. др Татјана Бугарски

Лектор
Александра Гојковић

Технички уредници
Бранко Стевановић
Ненад Милошевић

Штампа
Медивест Ниш

Тираж
250

ISBN 978-86-7148-206-6

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	1
-----------------	---

ОДЕЉАК ПРВИ

ОПШТА РАЗМАТРАЊА О КРИВИЧНОМ

ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ И КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	3
--	---

Глава прва

Кривично процесно право као грана законодавства и као наука	3
---	---

1. Појам кривичног процесног права и улога ове гране права у кривичноправној заштити друштва	3
2. Извори кривичног процесног права	5
2.1. Унутрашњи извори кривичног процесног права	5
2.2. Међународни извори кривичног процесног права	7
3. Тумачење кривичног процесног права	8
4. Важење кривичног процесног права	11
4.1. Временско важење кривичног процесног права	11
4.2. Просторно важење кривичног процесног права	13
4.3. Персонална димензија кривичног процесног права	14
Резиме	18
Питања	18

Глава друга

Кривични поступак – централна установа

кривичног процесног права	20
Опште напомене	20
1. Појам кривичног поступка	20
2. Циљ (сврха) кривичног поступка	22
3. Одлике (карактеристике) кривичног поступка	24
4. Врсте кривичних поступака и ток редовног кривичног поступка	26
4.1. Врсте (форме) кривичних поступака	26
4.2. Ток редовног (општег) поступка – сажети приказ	28
4.2.1. Стадијум претходног кривичног поступка	29
4.2.2. Главни кривични поступак	31
4.2.3. Поступак по правним лековима	32
5. Историјски системи кривичног поступка	33
5.1. Оптужни (акузаторски) кривични поступак	33
5.2. Истражни (инквизициони) кривични поступак	34
5.3. Мешовити (акузаторско-инквизициони) кривични поступак	36
6. Наука кривичног процесног права	38
Резиме	40
Питања	41

ОДЕЉАК ДРУГИ	
ОСНОВНА НАЧЕЛА КРИВИЧНОГ ПРОЦЕСНОГ ПРАВА	43
Глава прва	
ПОЈАМ И КЛАСИФИКАЦИЈА НАЧЕЛА	
КРИВИЧНОГ ПРОЦЕСНОГ ПРАВА	43
1. Појам начела кривичног процесног права	43
2. Класификација начела кривичног процесног права	45
Резиме	48
Питања	48
Глава друга	
НАЧЕЛА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА	49
1. Начело официјелности кривичног гоњења	49
2. Начело легалитета кривичног гоњења	52
3. Начело опортунитета кривичног гоњења	54
3.1. Условно одлагање кривичног гоњења	56
3.2. Одбацивање кривичне пријаве због правичности	57
3.3. Примена начела опортунитета у поступку према малолетницима	58
3.4. Примена начела опортунитета у кривичном поступку против правних лица	59
3.5. Споразуми о признању кривичног дела	59
3.6. Уступање гоњења страној држави	60
4. Начело оптужбе (акузаторности)	60
Резиме	62
Питања	63
Глава трећа	
НАЧЕЛА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ОДВИЈАЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА	
(ИЗВОЂЕЊЕ КРИВИЧНОПРОЦЕСНИХ РАДЊИ) НАЧЕЛА КОЈА СЕ	
ОДНОСЕ НА ОДВИЈАЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА	65
1. Начело контрадикторности (расправности)	65
2. Начело јавности	68
3. Начело усмености	70
4. Начело непосредности	72
5. Начело процесне економије	76
Резиме	78
Питања	79
Глава четврта	
ДОКАЗНА НАЧЕЛА	82
1. Начело слободне оцене доказа	82
2. In dubio pro reo	84
Резиме	87
Питања	88

Глава пета

НАЧЕЛА ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА ОКРИВЉЕНОГ	89
1. Начело правичног поступка.....	89
1.1. Процесне гаранције правичног поступка.....	92
1.1.1. Право на приступ суду и на равноправан третман пред судом.....	92
1.1.2. Право на суђење пред компетентним, независним и непристрасним судом, заснованом на закону.....	93
1.1.3. Право на правичну расправу.....	94
1.1.4. Претпоставка невиности окривљеног.....	95
1.2. Право на одбрану.....	96
2. Начело ne bis in idem.....	96
2.1. Ne bis in idem у међународноправним документима универзалног и регионалног карактера.....	97
2.2. Забрана двоструке угрожености у нашем позитивном праву.....	98
Резиме.....	101
Питања.....	102

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

СУБЈЕКТИ И ОБЈЕКТИ (ПРЕДМЕТИ) КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА	103
---	-----

Глава прва

ПОЈАМ И ВРСТЕ КРИВИЧНОПРОЦЕСНИХ СУБЈЕКАТА	103
1. Појам кривичнопроцесних субјеката.....	103
2. Класификација кривичнопроцесних субјеката.....	104
3. Кривичнопроцесне странке.....	104
4. Странацка и процесна способност.....	105
5. Односи између главних кривичнопроцесних субјеката.....	107
5.1. Однос између суда и странака.....	107
5.2. Међусобни односи кривичнопроцесних странака.....	107
Резиме.....	109
Питања.....	109

Глава друга

КРИВИЧНИ СУД	110
1. Појам и врсте судова.....	110
2. Појам и састав кривичног суда.....	111
3. Уређење и организација судова.....	112
3.1. Начело независности судова.....	112
3.2. Начело изборности и разрешивости судија.....	113
3.3. Начело зборности суђења.....	113
3.4. Начело учешћа грађана у суђењу.....	114
3.5. Начело вишестепености одлучивања.....	115
3.6. Организација судова.....	115
4. Надлежност кривичног суда.....	116

4.1. Појам и врсте надлежности.....	116
4.2. Стварна надлежност.....	117
4.3. Месна надлежност	120
4.3.1. Појам и врсте месних надлежности	120
4.3.2. Редовне месне надлежности.....	120
4.3.2.1. Надлежност према месту извршења кривичног дела	120
4.3.2.2. Надлежност према месту пребивалишта или боравишта окривљеног	122
4.3.2.3. Надлежност по месту рођења, хапшења или самопријављивања окривљеног (<i>forum deprehensionis</i>)	122
4.3.3. Ванредне месне надлежности.....	123
4.3.3.1. Надлежност првенства.....	123
4.3.3.2. Надлежност према конекситету	123
4.3.3.3. Делегирана надлежност	124
4.3.3.4. Одређена надлежност	125
4.4. Функционална (пословна) надлежност	126
4.5. Сукоб надлежности.....	128
4.6. Спајање и раздвајање кривичног поступка.....	128
5. Апстрактна способност за вршење судијске функције.....	130
5.1. Стицање својства судије	130
5.2. Престанак судијске дужности	131
6. Конкретна способност за вршење судијске функције.....	132
6.1. Изузеће судија и судија поротника – појам, врсте и основи	132
6.2. Поступак за изузеће.....	134
6.3. Примена одредаба о изузећу судија на изузеће осталих процесних субјеката	136
Резиме	137
Питања.....	138

Глава трећа

ОВЛАШЋЕНИ ТУЖИЛАЦ И ОШТЕЋЕНИ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ 139

Уводне напомене.....	139
А. Јавни тужилац.....	139
1. Појам и настанак јавног тужилаштва.....	139
2. Организација јавног тужилаштва.....	141
3. Уређење јавног тужилаштва.....	142
3.1. Начело јединства и недељивости	142
3.2. Начело хијерархијског устројства.....	143
3.3. Начело деволуције (авокације)	144
3.4. Начело супституције	145
3.5. Начело монократског уређења.....	145
4. Апстрактна и конкретна способност јавног тужиоца.....	146
5. Процесни положај јавног тужиоца.....	147

6. Надлежност јавног тужиоца	150
Б. Оштећени у кривичном поступку	151
1. Појам и својства оштећеног у кривичном поступку	151
2. Оштећени као супсидијарни тужилац	152
3. Приватни тужилац	155
4. Оштећени с предлогом за кривично гоњење.....	158
5. Оштећени.....	160
6. Оштећени као сведок.....	161
7. Законски заступници и пуномоћници оштећеног	162
Резиме	164
Питања.....	164

Глава четврта

ОКРИВЉЕНИ И ЊЕГОВА ОДБРАНА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	166
А. ОКРИВЉЕНИ	166
1. Појам окривљеног	166
2. Претпоставка невиности окривљеног.....	168
3. Процесни положај окривљеног.....	171
Б. ОДБРАНА ОКРИВЉЕНОГ	172
1. Појам и значај одбране у кривичном поступку.....	172
2. Врсте одбране.....	173
2.1. Лична одбрана	174
2.2. Стручна одбрана	174
2.2.1. Факултативна стручна одбрана	175
2.2.2. Обавезна одбрана.....	176
2.2.3. Одбрана сиромашних окривљених	178
В. БРАНИЛАЦ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	179
1. Појам браниоца	179
2. Процесни положај браниоца.....	182
Резиме	187
Питања.....	187

Глава пета

ПРЕДМЕТИ (ОБЈЕКТИ) КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА	189
1. Појам и врсте предмета кривичног поступка.....	189
2. Главни предмет кривичног поступка.....	189
3. Споредни предмет кривичног поступка.....	191
3.1. Прејудицијална питања	192
3.2. Имовинскоправни захтев	194
3.2.1. Појам и садржина имовинскоправног захтева.....	194
3.2.2. Поступак остваривања имовинскоправног захтева.....	196
3.3. Трошкови кривичног поступка.....	200
3.3.1. Појам и врсте трошкова кривичног поступка	200
3.3.2. Поступак надокнаде трошкова	201

3.3.2.1. Предујмљивање трошкова	201
3.3.2.2. Дефинитивно сношење трошкова кривичног поступка.....	201
Резиме	204
Питања.....	204
ОДЕЉАК ЧЕТВРТИ	
ПРОЦЕСНЕ РАДЊЕ.....	207
Глава прва	
ПОЈАМ, ВРСТЕ И ФОРМА ПРОЦЕСНИХ РАДЊИ.....	207
1. Појам и опште одлике кривичнопроцесних радњи.....	207
2. Врсте процесних радњи.....	209
3. Форма процесних радњи.....	210
4. Кривични списи.....	211
4.1. Поднесци	212
4.2. Записници	214
4.3. Издвајање записника и обавештења.....	216
5. Разматрање списка	218
6. Време вршења процесних радњи.....	219
6.1. Рокови и рочишта	219
6.2. Повраћај у пређашње стање.....	221
Резиме	225
Питања.....	225
Глава друга	
РАДЊЕ ПРОЦЕСНЕ ПРИНУДЕ	228
Уводна разматрања.....	228
1. Појам мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка	228
2. Врсте мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка	229
2.1. Позив.....	230
2.2. Довођење	231
2.3. Забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места	232
2.4. Забрана напуштања боравишта	234
2.5. Јемство.....	236
2.5.1. Појам и услови за изрицање мере.....	236
2.5.2. Врсте јемства	237
2.5.3. Поступак одређивања јемства	237
2.5.4. Престанак јемства.....	238
2.6. Забрана напуштања стана (кућни притвор).....	239
2.7. Притвор	241
2.7.1. Појам и општа правила о притвору.....	241

2.7.2. Правна природа притвора.....	242
2.7.3. Основи за одређивање притвора.....	243
2.7.4. Поступак одлучивања о притвору.....	245
2.7.5. Трајање и контрола притвора.....	247
2.7.6. Укидање притвора.....	249
2.7.7. Поступање са притвореницима.....	251
Резиме.....	255
Питања.....	256
Глава трећа	
РАДЊЕ ДОКАЗИВАЊА.....	258
I ЧИЊЕНИЦЕ И ДОКАЗИ.....	258
1. Појам и важност чињеница.....	258
2. Врсте чињеница које се утврђују у кривичном поступку.....	260
3. Појам доказа и доказних средстава.....	261
3.1. Докази.....	261
3.2. Доказна средства.....	263
4. Терет пружања доказа.....	264
5. Врсте доказа.....	266
Резиме.....	268
Питања.....	268
II ДОКАЗИВАЊЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ.....	269
1. Доказивање – појам и процесни ток.....	269
2. Теорије о оцени доказа.....	271
3. Предмет доказивања.....	273
Резиме.....	277
Питања.....	277
III ДОКАЗНЕ РАДЊЕ (ДОКАЗНА СРЕДСТВА).....	278
A. РЕДОВНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ.....	278
1. Увиђај.....	278
2. Реконструкција кривичног догађаја.....	280
3. Саслушање окривљеног.....	281
3.1. Ток саслушања окривљеног.....	282
3.1.1. Стварање претпоставки за саслушање окривљеног.....	282
3.1.2. Изјашњавање окривљеног о кривичном догађају.....	284
3.2. Посебне форме саслушања.....	286
3.3. Исказ окривљеног – појам, садржина и дејство.....	286
3.4. Оцена исказа окривљеног.....	287
4. Испитивање сведока.....	288
4.1. Појам сведока.....	288
4.2. Изузеци од опште дужности сведочења.....	289
4.2.1. Искључење од дужности сведочења.....	290
4.2.2. Ослобођење од дужности сведочења.....	290

4.3. Процесни положај сведока.....	291
4.4. Ток испитивања сведока	293
4.5. Исказ сведока – појам и оцена	295
4.6. Посебни начини добијања исказа сведока	296
4.6.1. Суочење	296
4.6.2. Препознавање лица и ствари	297
4.6.3. Испитивање судских сведока	297
5. Заштита сведока.....	298
5.1. Основна заштита сведока	298
5.2. Заштита посебно осетљивих сведока	298
5.3. Заштићени сведок	299
6. Вештачење	301
6.1. Појам и предмет вештачења	301
6.2. Појам вештака и осталих стручњака у кривичном поступку.....	302
6.3. Конкретна способност апстрактно способног вештака.....	304
6.4. Процесни положај вештака	305
6.5. Поступак вештачења.....	306
6.6. Исказ вештака – садржина и оцена	309
6.7. Посебне врсте вештачења.....	310
6.7.1. Вештачење телесних повреда.....	310
6.7.2. Вештачење (преглед и обдукција) леша	311
6.7.3. Психијатријско вештачење.....	312
7. Исправе.....	313
8. Узимање узорака.....	314
8.1. Узимање биометријских узорака.....	314
8.2. Узимање узорака биолошког порекла	315
8.3. Узимање узорака за форензичко-генетичку анализу	315
9. Провера рачуна и сумњивих трансакција.....	316
10. Привремено одузимање предмета	317
11. Претресање	319
11.1. Претресање на основу наредбе суда.....	319
11.2. Претресање без наредбе суда	321
11.3. Привремено одузимање предмета и исправа приликом претресања	322
11.4. Поступање са стварима непознатог власника.....	323
Резиме	324
Питања.....	325
 Б. ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ.....	327
Уводне напомене.....	327
І. Општа правила о посебним доказним радњама.....	327
1. Кривична дела за која се примењују посебне доказне радње	328

2. Материјалноправни и формалноправни услови за примену посебних доказних радњи.....	329
3. Поступање са материјалом прикупљеним посебним доказним радњама.....	330
4. Случајни налаз.....	330
5. Тајност података.....	331
Резиме	332
Питања.....	332
II ПОЈЕДИНЕ ПОСЕБНЕ ДОКАЗНЕ РАДЊЕ.....	333
1. Тајни надзор комуникације.....	333
2. Тајно праћење и снимање.....	335
3. Симуловани послови	336
4. Рачунарско претраживање података (растер потрага).....	337
5. Контролисана испорука	338
6. Прикривени иследник	339
Резиме	342
Питања.....	343
Глава четврта	
РАДЊЕ ОДЛУЧИВАЊА	345
1. Појам и врсте одлучивања у кривичном поступку	345
2. Појам и врсте судских одлука.....	346
2.1. Пресуда – појам и предмет пресуде.....	346
2.2. Врсте пресуда.....	347
2.2.1. Пресуда којом се оптужба одбија.....	348
2.2.2. Решење о одбацивању оптужнице.....	349
2.2.3. Ослобађајућа пресуда	351
2.2.4. Осуђујућа пресуда.....	352
2.3. Садржај писмено израђене пресуде	354
2.3.1. Формални садржај пресуде	354
2.3.2. Изостављање образложења пресуде	356
2.4. Решење	357
2.5. Наредба	357
3. Правноснажност и извршност судских одлука.....	358
Резиме	360
Питања.....	360
Глава пета	
ОСТАЛЕ ПРОЦЕСНЕ РАДЊЕ СУДА	361
Опште напомене	361
1. Радње руковођења (управљања) поступком.....	361
2. Радње одржавања реда и процесне дисциплине	362
3. Радње достављања.....	364
3.1. Општа правила о достављању.....	364

3.1.1. Општи начини достављања.....	365
3.1.2. Посебни начини достављања	366
3.2. Посебна правила о достављању.....	367
Резиме	369
Питања.....	369
ОСНОВНА ЛИТЕРАТУРА.....	371
СПИСАК ПРОПИСА И СКРАЋЕНИЦА.....	374

ПРЕДГОВОР

Кривично процесно право – Општи део је уџбеник првенствено намењен студентима Основних студија Правног факултета Универзитета у Нишу а, у извесној мери, и студентима виших нивоа студија (мастер и докторске студије). Ова књига је резултат настојања аутора да студентима приближи материју кривичног процесног права, једног од изузетно значајних сегмената правничког образовања.

Значај теоријске обраде кривичног процесног права, као важне гране позитивног права, произилази из важности функционисања изграђеног институционалног оквира за остваривање кривичноправне заштите друштвених вредности. Кривични поступак, као централна установа кривичног процесног права, обезбеђује институционалну заштиту виталних друштвених вредности нападнутих кривичним делима кроз обезбеђивање баланса тог вида заштите друштва са заштитом елементарних људских права лица која су дошла под удар кривичноправних норми.

Иако би у основи ове гране правног система требало да буде одређена доза конзервативизма, који имплицира вишегодишњу, чак и вишедеценијску важност усвојених законских решења, у Србији, као и у неким другим тзв. транзиционим државама, суочавамо се са честом променом законског миљеа кривичноправне заштите друштва. Законик о кривичном поступку, као основни извор кривичног процесног права, од почетка овог века више пута је мењан, а израз кулминације динамичности промена кривичне процедуре представља Законик о кривичном поступку Србије, донет 2011. године, који се у пуном обиму примењује од првог октобра 2013. године.

Законик о кривичном поступку из 2011. године, као главни извор позитивног кривичног процесног права, чини радикалан заокрет у смеру напуштања самих темеља европског континенталног кривичног поступка. Напуштање начела истине, изградња недовољно конзистентног модела тзв. јавнотужилачке истраге, адверзијална конструкција главног претреса уз пасивизацију суда у доказном поступку – главна су обележја кривичног поступка нормативно уређеног овим системским законским прописом.

Уџбеник садржи критичке опсервације о ваљаности позитивноправних решења, настојећи истовремено да читаоце (превасходно студенте) превише не оптерети доктринарном полемиком и обиљем теоријско-правне аргументације. Уверење је аутора да ће студентима овај уџбеник помоћи да прошире своје сазнајне хоризонте из области коју обрађује.

У Нишу, маја 2015.

Аутор